

ЗМІСТ І СТРУКТУРА ПІДРУЧНИКІВ ДЛЯ НАВЧАННЯ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ (ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП)

Олександра Біленька-Свистович

Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті розглянуто підручники для вивчення української мови як іноземної: два підручники для польської аудиторії і один для німецької. Виокремлено позитивні моменти у цих посібниках і негативні, які слід долати, щоб наблизити ці підручники до сучасного мешканця об'єднаної Європи.

Ключові слова: підручник для вивчення мови як іноземної, укладання підручників, початковий етап вивчення мови.

Політичні, економічні та культурні умови сучасної Європи і приєднання України до країн – членів Болонської Декларації щодо єдиного освітнього простору у сфері вищої освіти, ставлять перед педагогічними працівниками нові методичні проблеми і створюють нові можливості та перспективи для їхньої діяльності чи втілення творчих задумів [4: 16]. Знайомство із зарубіжним досвідом та праця із чужомовними студентами надихають на деякі рефлексії щодо методики викладання української мови як іноземної, а саме, стосовно підручників і посібників, основним завданням яких є допомагати викладачеві та студентові в цьому складному педагогічному процесі навчати і вивчати мову.

Вивчаючи та аналізуючи досвід найближчих сусідів у цій царині, слід із сумом відзначити той факт, що українська мова досі не має захисту з боку наших владних структур на правовому рівні, а це, своєю чергою, обмежує можливості для укладання нових підручників, посібників, а основне, для створення їх видавничої бази на належному європейському рівні і як наслідок – їхнього привабливого зовнішнього конкурентноспроможного вигляду.

Мені найближчий польський досвід укладання підручників для вивчення української мови у польському мовному середовищі [1]. Хочеться почати з підручника Олега Белея „Українська мова: практичний курс для поляків” (Львів, 2003. – 70 с.), який розрахований передусім на студентів-славістів і всіх, хто цікавиться українською мовою, як зазначає в анотації сам автор. Цей посібник складається із 14 уроків і двох сторінок невеликих за обсягом інформативних текстів для читання, правда, без посилання на джерело інформації (*Географічне положення України, Український спорт, Великдень, Дещо про українських хімі*). Усі уроки, окрім першого, який коротко описує український алфавіт, основні правила українського наголосу та деякі орфоепічні засади української мови, складаються з лексичного та граматичного матеріалу [1: 69–70].

Кожен урок також має словничок, у якому слова подаються без позначення як частин мови, так і родів біля іменників. Проте для студентів-славістів важливо розрізняти жіночий рід українського іменника *квітка* та чоловічий рід польського

іменника *kwiatek*, і таких прикладів не бракує (*ручка* ж.р. – *dlugopis* ч.р., *бантик* ч.р. – *kokarda* ж.р., *мова* ж.р. – *język* ч.р., *майбутнє* с.р. – *przyszłość* ж.р., *зупинка* ж.р. – *przystanek* ч.р., *кордон* ч.р. – *granica* ж.р., *відпустка* ж.р. – *urlop* ч.р., *професія* ж.р. – *zawód* ч.р., *лікарня* ж.р. – *szpital* ч.р., *пальто* с.р. – *plaszcz* ч.р.) [1: 18, 20, 43, 49]. Хоча автор підручника – молода особа, проте на сторінках його посібника часто натрапляємо на форми та слова, притаманні носіям діалекту чи старшому поколінню українців, наприклад, *помешкання*, *небіж*, *небіжечка*, *стрийко*, *стрий*, *стрийна*, як *оповідає легенда*, *прикметники*, *котрі* та ін. [1: 17].

Грамотичний матеріал подається досить скупо, має реферативний характер, бракує морфологічних коментарів. Тематичні тексти охоплюють такі проблеми, як: про себе, зустріч, моя кімната, моя родина, хоча з методичної точки зору мало би бути: сім'я, мій день, пори року, зовнішність наших знайомих, місто, подорож, у ресторані, покупки, за кордон, на пошті, про хвороби, побутове обслуговування, в університеті, в театрі. Повз увагу автора пройшли такі аспекти сьогодення, як: мобільні телефони, Інтернет, комп'ютер та ін. Поетичні твори підібрані не завжди вдало, бо поряд із віршами Симоненка, народними колядками, народними піснями вміщено вірш Маршака в українському перекладі [1: 41], що для вивчення мови на початковому етапі є не дуже корисним.

Однак, попри наведені застереження щодо аналізованого підручника, він є одним із найновіших для польського слухача і має свою аудиторію, принаймні, студенти Вроцлавського університету, користуючись цим підручником, роблять успіхи у вивченні української мови.

Інший підручник для польської аудиторії – це „Вивчаємо українську” Ірени Гук і Мирослави Кавецької [3], виданий 1994 року в Люблінському Католицькому Університеті. На сторінках цього підручника відчувається його часова віддаленість і відсутність сучасних реалій (мобільний телефон, факс, Інтернет, чат, СМС, е-мейл, файл та ін.), які вже є органічною частиною життя європейського студента та викладача. Можливо, у наступному виданні автори врахують побажання щодо залучення цих нових аспектів до тематичного матеріалу. Підручник складається з розділу „Орфоепічні правила української мови” та 34 уроків, що містять навчальні тексти й діалоги (перші три уроки лише діалоги, а починаючи з 23 уроку – тільки тексти – фрагменти літературних творів), які супроводжуються лексико-граматичними, комунікативними та орфоепічними вправами. До кожного уроку і в кінці посібника додається словничок, у якому також немає класифікаторів частин мови та родів іменників, як і в попередньому посібнику, що ускладнює іноземцям процес вивчення української мови. Автори до уроків зробили добір текстів, дотримуючись дидактичного принципу поступового зростання труднощів, забезпечення відповідної повторюваності основної лексики та граматичного матеріалу, який подається із вдалими коментарем. Хоча деякі вправи не відповідають теперішнім тенденціям щодо формулювання завдань. Наприклад, ставиться завдання – утворіть форми наказового способу, але немає прикладів, зразків чи типових завдань. [3: 78, 81, 84]. У наступному виданні також слід позбутися текстів про червоноармійців та революцію, бо на сьогодні докорінно змінилося ставлення до цих фактів історії, а молоде покоління поляків узагалі про це вже нічого не знає.

Ще один підручник української мови для німців [2] Ольги Ангальт–Бьоше *Ukrainisch. Einführendes Lehrbuch* (Вісбаден, 1996). Це – початковий курс вивчення української мови, який налічує 10 уроків і присвячений основним засадам української орфоєпії, орфографії і навіть каліграфії, бо в кожному уроці подано вправи на каліграфічне написання букв, а пізніше слів і словосполучень. Підручник написаний у новому баченні, матеріал подано у таблицях і різними шрифтами, що покращує процес засвоєння матеріалу студентами. Підручник містить ключі – відповіді до всіх письмових вправ, чим полегшує перевірку знань студентів і роботу педагогів [2: 289]. Цей посібник містить багато різних творчих вправ – ребусів, кросвордів, а також має вдало підібраний лінгвокраїнознавчий матеріал. Тут після основного лексико-граматичного курсу вміщено перелік українських імен (хоча є тут Сара, Ріта, а немає Соломії чи Юлії), назви міст, карту України, що розширює мовно-пізнавальні можливості як викладача, так і студентів. Граматичні правила, які розглядаються в кожному уроці, зібрано в таблиці в окремому розділі.

Звичайно, як би ми не критикували наявні підручники для вивчення української мови як іноземної, мусимо уклінно схилити голову перед їх авторами, бо вони роблять все, від них залежне, у справі пропагування української мови у світі та визначення місця нашої мови в європейському та світовому просторі.

Пізнаючи позитивний досвід Польщі у сфері вивчення мови як іноземної, ми їм можемо лише по-доброму позаздрити, оскільки там на державному, а тепер уже й на європейському, рівні це питання має підтримку. У 2003 році на підставі постанови Міністерства освіти створено комісію, яка займається проблемами вивчення польської мови як іноземної згідно з вимогами сертифікації польської мови. Члени цієї комісії пишуть по декілька підручників на кожен рівень – початковий, середній і вищий. На початковому рівні використовують, в основному, англійську мову як базову, бо всі підручники скеровані до англomовного користувача, а середній і вищий рівень написані тільки польською мовою без покликів на якусь іншу іноземну мову.

А ситуація з українською мовою, мовою, яку хочуть вчити і вчать іноземці, буде в Європі виглядати не найкраще, поки наша держава не повернеться до неї та її проблем обличчям. Але щоб нас знали і до нас їхали, з нами хотіли співпрацювати, ми, філологи, повинні писати підручники і домагатися для української мови статусу сертифікованої.

1. *Белей О.* Українська мова: практичний курс для поляків. – Львів, 2003.
2. *Angalt-Bösche O.* *Ukrainisch. Einführendes Lehrbuch.* – Wisbaden, 1996.
3. *Huk I., Kawecka M.* Вивчаємо українську мову: podręcznik dla nauki języka ukraińskiego. – Lublin, 1994.
4. *Seretny A., Lipińska E.* ABC metodyki nauczania języka polskiego. – Kraków, 2005.

CONTENTS AND STRUCTURE OF TEXTBOOKS FOR FOREIGN LANGUGE TEACHING (PRIMARY LEVEL)

Olexandra Bilenka-Svystovych

Ivan Franko Lviv National University

The article highlights textbooks for studying of the Ukrainian language as foreign one, two textbooks are assigned for Polish readers and one - for German. The article points positive sides and drawbacks that should be improved in order to make these textbooks appropriate for modern dweller of United Europe.

Key words: foreign language studying textbook, Composing of textbooks, primary level of language studying